

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยมีมุมมองว่าความผิดฐานกระทำโดยประมาทต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 291 (ความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย) มาตรา 300 (ความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายสาหัส) หรือมาตรา 390 (ความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ) นั้น เป็นความผิดอาญาต่อแผ่นดินและเป็นการกระทำละเมิดต่อรัฐ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย จึงมุ่งเน้นเพียงการนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ อันเป็นผลให้มีปริมาณคดีเข้าสู่ระบบเป็นจำนวนมาก และผลของการที่ปริมาณคดีเข้าสู่ระบบเป็นจำนวนมาก ย่อมส่งผลให้เกิดปัญหาคดีล้นศาล นักโทษ ล้นเรือนจำ ซึ่งมาตรการลงโทษทางอาญาสำหรับการกระทำผิดดังกล่าวตามประมวลกฎหมายอาญา ในภาพรวมมีทั้ง การแก้แค้นทดแทน การข่มขู่ยับยั้ง การป้องกันสังคม แต่ไม่มีการแก้ไขฟื้นฟู เพื่อให้ผู้กระทำผิดได้กลับคืนมาเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ทั้งที่การกระทำผิดฐานประมาทต่อชีวิตและร่างกายดังกล่าวไม่ใช่การกระทำผิดโดยเจตนา แต่เกิดจากการที่ผู้กระทำผิดมิได้ใช้ ความระมัดระวังตามวิสัยและพฤติการณ์ที่วิญญูชนพึงมีในขณะนั้น ลักษณะการทำความผิด โดยประมาทนี้จึงสามารถที่จะแก้ไขฟื้นฟูเพื่อที่จะให้ผู้กระทำผิดปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้ ซึ่งศาลเองก็ได้สังเกตเห็นเช่นกัน จึงได้ใช้มาตรการทางกฎหมายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 กับผู้กระทำความผิด ภายใต้การคุมความประพฤติตามระยะเวลาที่กำหนด กล่าวคือ หากผู้กระทำผิด ไม่กระทำความผิดภายใต้เงื่อนไขการคุมประพฤติหรือไม่กระทำความผิดในคดีอาญาอื่นๆ อีก ก็จะมีโทษเป็นอิสระ แต่หากมีการกระทำความผิดเงื่อนไขของการคุมประพฤติหรือกระทำความผิดทางอาญาอื่นๆ อีก ก็จะถูกลงโทษตามที่ศาลรอลงอาญาได้ อย่างไรก็ตาม แม้การคุมประพฤติจะเป็นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด แต่ก็มิใช่มาตรการหรือกระบวนการแก้ไขฟื้นฟูในระดับจิตสำนึกของผู้กระทำผิด จึงอาจก่อให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำอีกได้ ทำให้ผู้กระทำผิดไม่ได้สำนึกหรือตระหนักในความผิดของตนเอง การคุมประพฤติจึงเป็นเพียงเงื่อนไขหนึ่งของผู้กระทำผิดต้องปฏิบัติตามเพื่อหลีกเลี่ยงโทษจำคุกเท่านั้น

ในส่วนทางด้านผู้เสียหายในคดีความผิดฐานกระทำโดยประมาทต่อชีวิตและร่างกาย ตามประมวลกฎหมายอาญานั้น กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยในปัจจุบันไม่ได้ให้การเยียวยาหรือบรรเทาความเสียหายแก่ผู้เสียหายเท่าที่ควร ทั้งยังดึงผู้เสียหายออกจากกระบวนการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด ทำให้ขาดการมีส่วนร่วมของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เป็นผลทำให้ผู้เสียหายต้องฟ้องร้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาเพื่อเรียกร้องค่าเสียหายที่ตนควรได้รับ ปัญหาที่เกิดขึ้นจึงกลายเป็นปัญหาที่ทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยในความคิดฐานดังกล่าวไม่มีประสิทธิภาพ และไม่สามารถแก้ไขปัญหาการกระทำความผิดซ้ำของผู้กระทำผิด ทั้งยังเป็นการเพิ่มปริมาณคดีแพ่ง กรณีที่ผู้เสียหายฟ้องร้องในมูลละเมิดอีกด้วย

กรณีดังกล่าวจึงเกิดแนวคิดในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาปรับใช้กับความผิดฐานกระทำโดยประมาทต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญาของไทย เพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งแนวคิดดังกล่าวเป็นการเปลี่ยนมุมมองกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแบบเดิม โดยมองว่าความผิดฐานดังกล่าวไม่เพียงแต่กระทำความผิดต่อรัฐเท่านั้น หากแต่เป็นเรื่องที่กระทบต่อความสัมพันธ์ของบุคคลด้วย ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบจากความผิดนี้ ไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหายก็ดี ผู้กระทำความผิดก็ดี หรือชุมชนก็ดี ต้องเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน เพื่อฟื้นฟูความเสียหายให้แก่ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบได้กลับคืนสู่สภาพดีดั้งเดิม หรือกลับคืนสู่สภาพเดิมมากที่สุด อันเป็นการสร้างความสันติและความสมานฉันท์สู่สังคม

สำหรับการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในขั้นตอนใดของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหลักนั้น ผลจากการศึกษาและวิเคราะห์ในประเทศเยอรมัน สหรัฐอเมริกา และแคนาดา พบว่า ในประเทศเยอรมันนั้นได้นำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ โดยเลือกนำวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างผู้กระทำผิดและผู้เสียหาย (Victim – Offender Mediation) หรือ (Tater – Opfer – Ausgleich) มาใช้ในคดีความผิดเล็กน้อยหรือคดีที่มีโทษปานกลาง คือ ความผิดที่ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือความผิดที่ต้องระวางโทษปรับ ซึ่งนำมาใช้ประกอบดุลพินิจของอัยการในการสั่งชะลอการฟ้อง โดยเมื่ออัยการเห็นว่าคดีที่อยู่ระหว่างการดำเนินการพิจารณาสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องสามารถทำการไกล่เกลี่ยได้ อัยการก็จะส่งคดีเข้าสู่โครงการไกล่เกลี่ยในขั้นตอนก่อนการฟ้องคดี และรอผลการไกล่เกลี่ยเพื่อนำไปประกอบการพิจารณาสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง ซึ่งหากผลของการดำเนินการตามโครงการไกล่เกลี่ยเป็นผลสำเร็จแล้ว ก็จะมีการส่งผลของการดำเนินการพร้อมด้วยรายงานของผู้ทำการไกล่เกลี่ยไปยังอัยการเพื่อประกอบการพิจารณาไม่ฟ้อง ส่วนในชั้นศาลนั้นก็จะใช้วิธีการดังกล่าว โดยเป็นการใช้ประกอบดุลพินิจของศาลในการกำหนดคำพิพากษา ซึ่งเมื่อผู้พิพากษาหรือศาลที่พิจารณาคดีนั้นเห็นว่าคดีที่อยู่ระหว่างการพิจารณานั้นสามารถทำการไกล่เกลี่ยได้

ก็จะส่งคดีเข้าสู่โครงการไกล่เกลี่ยในขั้นตอนระหว่างการพิจารณาคดีและหากการดำเนินการตามโครงการเป็นผลสำเร็จแล้ว ก็จะนำผลของการไกล่เกลี่ยดังกล่าวมาประกอบการทำคำพิพากษาของศาลต่อไปว่าจะลงโทษสถานเบาหรือยกเว้นโทษแก่ผู้กระทำความผิด

ส่วนประเทศสหรัฐอเมริกา นั้น ได้มีการนำกระบวนการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้กระทำความผิดกับผู้เสียหายนี้มาใช้ โดยสามารถใช้ได้กับคดีเกือบทุกประเภทความผิด รวมถึงความผิดฐานประมาท เช่น ความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย โดยมีองค์การเฉพาะที่รับผิดชอบทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ย ซึ่งในรัฐ Iowa ได้นำกระบวนการไกล่เกลี่ยมาใช้ในชั้นอัยการ โดยอัยการจะนำวิธีการชะลอการฟ้อง (Diversion) มาใช้ปฏิบัติ โดยจะระงับการฟ้องผู้กระทำความผิดเป็นการชั่วคราวก่อนและจัดให้มีกระบวนการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้กระทำความผิดและผู้เสียหาย หากคู่กรณีสามารถตกลงกันได้เป็นผลสำเร็จ ผู้กระทำความผิดจะได้รับการชะลอการฟ้องไว้ ภายใต้การคุมประพฤติหรือดำเนินกิจกรรมตามที่กำหนด ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ตัวผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย และสังคม เมื่อผู้กระทำความผิดปฏิบัติเงื่อนไขที่กำหนดได้สำเร็จครบครันภายในเวลาที่กำหนดไว้ อัยการจะสั่งไม่ฟ้องผู้กระทำความผิดนั้นต่อไป

สำหรับในประเทศแคนาดานั้น ได้มีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ เช่นเดียวกัน โดยได้มีการกำหนดไว้โดยรัฐบาลกลางเพียงว่า สามารถนำมาใช้กับความผิดเล็กน้อยหรือความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทเท่านั้น ซึ่งในรัฐโนวาสโกเชียก็ได้กำหนดให้สามารถนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไปใช้กับความผิดที่มีความรุนแรงได้ด้วย โดยในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในชั้นศาลนั้นจะเป็นการดำเนินการของผู้พิพากษาขณะที่คดีอยู่ระหว่างรอการพิพากษา ซึ่งโดยปกติในคดีที่มีความรุนแรงมากจะใช้วิธีการดำเนินคดีในศาล และมักจะตัดสินคดีโดยศาล แต่ในคดีที่มีความรุนแรงไม่มาก ศาลมักจะส่งคดีตามความเห็นของศาลเอง หรือตามความเห็นของอัยการ ให้คณะกรรมการชุมชนดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ซึ่งหากผลการดำเนินการเป็นผลสำเร็จ คณะกรรมการชุมชนก็จะส่งเรื่องกลับไปยังผู้พิพากษาเพื่อยุติคดี โดยการพิพากษายกฟ้อง อย่างไรก็ตาม ในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ศาลนั้นจะต้องปรากฏว่าผู้เสียหายได้รับการชดเชย บรรเทาผลร้าย ผู้กระทำความผิดได้รู้สำนึกผิด พร้อมบรรเทาผลร้ายและมีโอกาสกลับคืนสู่สังคมอีกครั้ง นอกจากนี้ยังต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไข คือ ผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิดต้องยินยอมเข้าร่วมโครงการโดยสมัครใจ และการดำเนินการนั้นต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิด และชุมชน

สำหรับการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับประเทศไทยนั้น ผู้เขียนเห็นว่ารูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่นำมาใช้กับความผิดฐานดังกล่าวนี้ ควรเป็นวิธีการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด เนื่องจากเป็นวิธีการที่สามารถใช้กับความผิด

ได้หลากหลาย เป็นกระบวนการที่ให้ประโยชน์แก่เหยื่ออาชญากรรมและเหมาะกับคดีที่ควรหันเหออกมา เช่น ความผิดโดยประมาท ส่วนวิธีการล้อมวงพิจารณาความนั้น มีขั้นตอนการดำเนินการมากมาย แม้จะใช้กับความผิดที่มีความร้ายแรงดังเช่นความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย แต่ก็ไม่ควรนำมาใช้กับผู้กระทำผิดครั้งแรก ประกอบกับทั้งชุมชนเป็นผู้กำหนดแบบให้เหมาะสมกับความต้องการของชุมชนและวัฒนธรรมของตน จึงเป็นการเกินอำนาจของพนักงานคุมประพฤติ โดยรูปแบบดังกล่าวสามารถที่จะนำมาใช้ได้ทั้งในชั้นอัยการและชั้นศาล กล่าวคือ ในชั้นอัยการนั้น สามารถนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมกับผู้กระทำผิดมาใช้ประกอบดุลพินิจของอัยการในการสั่งคดีที่ผ่านกระบวนการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำผิดมาแล้ว ทั้งนี้ เนื่องจากระบบการฟ้องคดีของไทยเป็นระบบการฟ้องคดีตามดุลพินิจ อัยการมีอำนาจสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีได้อย่างกว้างขวาง การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในชั้นตอนนี้ จึงเป็นการดำเนินการเพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นและให้ทราบถึงความต้องการของบุคคลที่ได้รับผลกระทบโดยตรง เพื่อนำข้อเท็จจริงดังกล่าวใช้ประกอบดุลพินิจในการสั่งคดีของอัยการ แต่อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายที่บัญญัติให้อำนาจดังกล่าวแก่พนักงานอัยการไว้อย่างชัดเจน ดังนั้นในคดีอาญาความผิดต่อแผ่นดิน โดยเฉพาะความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา ไม่ว่าจะเป็นกรณีมาตรา 291 มาตรา 300 หรือมาตรา 390 แม้พนักงานอัยการจะมีดุลพินิจสั่งคดีได้โดยอิสระ แต่ในความเป็นจริงแล้วแทบจะไม่มีพนักงานอัยการคนใดใช้ดุลพินิจเช่นว่านี้ ทำให้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไม่ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการนำมาใช้ในชั้นพนักงานอัยการเท่าที่ควร

ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยกำลังมีร่างพระราชบัญญัติมาตรการแทนการฟ้องคดีอาญา พ.ศ. ... ซึ่งร่างพระราชบัญญัตินี้ หากมีการประกาศใช้แล้ว จะเอื้อให้มีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ และส่งผลให้เป็นการลดปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาล โดยร่างพระราชบัญญัตินี้เป็นการนำร่างพระราชบัญญัติไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวน พ.ศ. ... มารวมกับร่างพระราชบัญญัติชะลอการฟ้อง พ.ศ. .... และกำหนดให้มีการนำกระบวนการไกล่เกลี่ยโดยใช้แนวคิดความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ในชั้นไกล่เกลี่ยและการชะลอการฟ้อง ซึ่งสำหรับในส่วน of ชั้นอัยการนั้น ร่างพระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจชะลอการฟ้องคดีอาญาที่มีโทษปรับสถานเดียว ความผิดที่มีโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 5 ปี หรือความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท โดยกำหนดให้ในกรณีพนักงานอัยการได้รับความเห็นและสำนวนการสอบสวนจากพนักงานสอบสวนและเห็นควรสั่งฟ้องแล้วแต่เป็นกรณีที่อาจมีคำสั่งให้ชะลอการฟ้องได้ พนักงานอัยการมีอำนาจดำเนินการตามที่เห็นสมควร โดยอาจสั่งให้พนักงาน

คุมประพฤติทำการสืบเสาะประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ ฐานะสิ่งแวดล้อมของผู้ต้องหา พฤติการณ์แห่งคดี การบรรเทาผลร้ายแห่งคดี การรู้สำนึก ในความผิดและการชดใช้เยียวยาความเสียหาย ความยินยอมของผู้เสียหาย เป็นต้น พร้อมทำ ความเห็นในการชะลอการฟ้องเสนอต่อพนักงานอัยการเพื่อประกอบการพิจารณา หรือจัดให้มี กระบวนการเพื่อให้เกิดความสมานฉันท์ ซึ่งรวมถึงการให้ผู้กระทำผิดชดใช้ความเสียหายแก่ ผู้เสียหาย การขอโทษผู้เสียหายหรือการกระทำอื่นที่เหมาะสม ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงความสงบสุขและ การอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ เป็นต้น ซึ่งหากพนักงานอัยการพิจารณาแล้วเห็นว่า การชะลอการฟ้อง เป็นประโยชน์แก่ผู้ต้องหา ผู้เสียหาย และสังคม ให้พนักงานอัยการมีคำสั่งให้ชะลอการฟ้อง โดยในกรณี ดังกล่าวนี้นักงานอัยการอาจจัดให้ผู้ต้องหาอยู่ภายใต้เงื่อนไขและระยะเวลาการคุมประพฤติของ พนักงานคุมประพฤติตามที่เห็นสมควร ซึ่งหากผู้ต้องหาปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานอัยการครบถ้วน พนักงานอัยการจะมีคำสั่งยุติการดำเนินคดี นอกจากนี้ ปัจจุบันมีระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการไต่ถามและประนอมข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการ พ.ศ. 2555 โดยกำหนด หลักเกณฑ์และวิธีการไต่ถามและประนอมข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการ โดยมี เป้าหมายที่จะนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้เพื่อสร้างความสมานฉันท์ในสังคม และลด ภาระในการดำเนินคดีทั้งของรัฐและของประชาชน โดยกำหนดให้มีการนำวิธีการไต่ถามและ ประนอมข้อพิพาทคดีอาญามาใช้ทั้งในความผิดต่อส่วนตัวและคดีอาญาที่ไม่ใช่ความผิดต่อส่วนตัว อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเห็นว่า ระเบียบดังกล่าวยังไม่มียผลเป็นการลดจำนวนปริมาณคดีอาญาที่จะเข้าสู่ ศาลแต่อย่างใด

ส่วนในชั้นศาลนั้นดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ปัจจุบันศาลยุติธรรมไม่ว่าจะเป็นศาลอาญา ศาลอาญากรุงเทพใต้ ศาลอาญาธนบุรี ได้มีการนำแนวคิดเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มาใช้กับกระบวนการไต่ถามข้อพิพาทในคดีอาญา โดยได้วางระเบียบว่าด้วยการไต่ถามของ แต่ละศาลไว้ เพื่อรองรับระบบการไต่ถามและเป็นแนวทางในการดำเนินการภายในศาลนั้นๆ โดย กำหนดรูปแบบ แนวทาง วิธีการปฏิบัติ และขั้นตอนการทำงานตามระบบไต่ถาม รวมทั้งอำนาจ หน้าที่ของผู้ไต่ถามกับเจ้าหน้าที่ธุรการงานไต่ถาม อันเป็นการรองรับอำนาจกระทำกรของ ผู้ไต่ถามและเจ้าหน้าที่ธุรการงานไต่ถาม ซึ่งแต่ละศาลจะวางระเบียบเกี่ยวกับการไต่ถาม ตามสภาพและความเหมาะสมของศาลนั้น ๆ กล่าวคือ ศาลอาญามีระเบียบศาลอาญาว่าด้วย การประนอมข้อพิพาท พ.ศ. 2550 ศาลอาญากรุงเทพใต้มีระเบียบศาลอาญากรุงเทพใต้ว่าด้วย แนวปฏิบัติในการไต่ถามข้อพิพาท พ.ศ. 2555 และศาลอาญาธนบุรีมีระเบียบศาลอาญาธนบุรี ว่าด้วยการไต่ถามเชิงสมานฉันท์ พ.ศ. 2551 ขึ้นใช้บังคับ อย่างไรก็ตาม การที่แต่ละศาลได้วาง ระเบียบเกี่ยวกับการไต่ถามตามสภาพและความเหมาะสมของศาลนั้น ๆ ทำให้แนวทางการดำเนิน

กระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทในคดีอาญาของศาลยุติธรรมยังมีลักษณะที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะการกำหนดประเภทคดีที่แตกต่างกัน ส่งผลให้เกิดความไม่เสมอภาคและเกิดความลักลั่นกันในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญา ดังนั้น จึงควรกำหนดประเภทคดีที่เข้าสู่กระบวนการใกล้เคียงคดีอาญาในชั้นศาลให้เป็นหลักเกณฑ์เดียวกัน

นอกจากนี้ ปัจจุบันศาลอาญากรุงเทพใต้ยังได้ออกระเบียบศาลอาญากรุงเทพใต้ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธีขึ้นมาใช้บังคับ เนื่องจากเห็นว่า การใกล้เคียงข้อพิพาทยังมีข้อจำกัดว่าสามารถดำเนินการได้เฉพาะคดีแพ่งกับคดีอาญาความผิดต่อส่วนตัว คดีอาญาที่ราษฎรเป็นโจทก์ และคดีอาญาความผิดเล็กน้อยเท่านั้น แต่คดีอาญาส่วนใหญ่มักเป็นคดีอาญาความผิดต่อแผ่นดิน ซึ่งคดีเหล่านี้ไม่สามารถที่จะนำเข้าสู่กระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทของศาลได้ เนื่องจากบางคดีเป็นคดีความผิดร้ายแรงและไม่อยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะนำเข้าสู่ศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทของศาล จึงได้ดำเนินการจัดตั้ง “ศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธี” ขึ้น เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนระงับข้อพิพาทด้วยหลักสมานฉันท์และสันติวิธี โดยให้ความรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ตามกฎหมาย ขั้นตอนการดำเนินคดีของศาลตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ ตลอดจนผลดีผลเสียของการดำเนินคดีในศาล และการสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบในการกระทำของกลุ่มความอันมีต่อสังคมส่วนรวม โดยมุ่งเน้นให้ผู้พิพากษาหรือผู้ทรงคุณวุฒิดำเนินการดังกล่าวแก่กลุ่มความเป็นรายคดี ตลอดจนวิธีการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นจากการกระทำผิดโดยการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายและชุมชน รวมทั้งตอบปัญหาข้อสงสัยต่าง ๆ แก่กลุ่มความ อีกทั้งยังทำให้การพิจารณาคดีของศาลเป็นไปโดยรวดเร็ว ถูกต้อง และเป็นธรรม ซึ่งกระบวนการดังกล่าวสามารถนำไปใช้ได้ทั้งในคดีอาญาเกือบทุกประเภทคดีรวมถึงคดีอาญาแผ่นดิน ทำให้ข้อพิพาทระงับลงได้ด้วยหลักสมานฉันท์ควบคู่ไปกับการใกล้เคียงข้อพิพาทในคดีอาญาและการพิจารณาคดีของศาล โดยมีเป้าหมายลดปริมาณคดีที่จะเข้าสู่การพิจารณาสืบพยาน อันจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการคดีของศาลเป็นไปโดยความสะดวก รวดเร็ว ประหยัดและเป็นธรรม ตามนโยบายของประธานศาลฎีกาและสำนักงานศาลยุติธรรม และปัจจุบันศาลอาญาก็ได้มีการออกระเบียบศาลอาญาว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธี พ.ศ. 2555 ขึ้นมาใช้โดยมีวัตถุประสงค์ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ สำหรับศาลยุติธรรมอื่น ๆ นั้น ก็เริ่มมีการนำกระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธีมาใช้โดยจัดตั้งศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีขึ้นเช่นเดียวกัน ซึ่งบางศาลก็ได้มีการออกระเบียบกำหนดหลักเกณฑ์ของศาลนั่นเองขึ้นมาใช้บังคับ ในขณะที่บางศาลยังไม่มีการออกระเบียบขึ้นมาใช้บังคับแต่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ทางปฏิบัติหรือคู่มือการปฏิบัติงานในกรณีดังกล่าวไว้ ซึ่งในส่วนของการกำหนดประเภทคดีที่จะเข้าสู่กระบวนการนั้นก็ยังคงมีความแตกต่างกันอยู่ และจากกรณีกรณีศาลแต่ละศาลได้กำหนดประเภทคดีที่แตกต่างกัน

ในการนำคดีเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยและกระบวนการสมานฉันท์และสันติ จึงส่งผลให้การนำคดีขึ้นสู่ศาลที่แตกต่างกันเกิดการการลักลั่นหรือไม่เสมอภาคกันในการดำเนินคดี กรณีดังกล่าวจึงควรกำหนดให้มีหลักเกณฑ์หรือระเบียบกลางในการไกล่เกลี่ยหรือสมานฉันท์และสันติวิธีขึ้น เพื่อให้ทุกศาลใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการดำเนินการไกล่เกลี่ยหรือสมานฉันท์และสันติวิธี ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินการในเรื่องดังกล่าวเป็นไปในแนวทางเดียวกัน เพื่อความเป็นเอกภาพและความชัดเจนในการปฏิบัติงานของศาลและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

นอกจากนี้ แนวคำพิพากษาศาลฎีกาของไทยในความผิดฐานกระทำโดยประมาทต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญานั้น ศาลฎีกาจะใช้วิธีการคุมประพฤติ โดยศาลมักมีคำพิพากษาให้รอการลงโทษแก่ผู้กระทำผิดในคดีดังกล่าว จึงสังเกตเห็นได้ว่าศาลต้องการที่จะแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด จึงเป็นการเอื้อให้ศาลสามารถนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ปฏิบัติได้โดยง่าย ซึ่งศาลสามารถนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้โดยอาศัยประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56 (5) ที่กำหนดให้ศาลสามารถใช้เงื่อนไขหรือวิธีการอื่นใดอันเป็นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเยอรมันและประเทศแคนาดาแล้วก็ได้มีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในชั้นศาล โดยหากผลของการดำเนินการเป็นผลสำเร็จแล้วในส่วนของประเทศเยอรมันก็จะนำผลของการดำเนินการดังกล่าวมาใช้ประกอบการทำคำพิพากษาของศาลต่อไปว่าจะลงโทษสถานเบาหรือยกเว้นโทษแก่ผู้กระทำความผิด ส่วนในประเทศแคนาดาสำหรับในคดีที่เป็นความผิดร้ายแรง เช่น ความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย นั้น แม้การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในชั้นศาลนี้จะมีได้เป็นการเบี่ยงเบนคดีหรือระงับคดีก็ตาม แต่การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในชั้นศาลก็กลายเป็นส่วนหนึ่งของการพิจารณาคดีของศาล โดยถือเป็นเหตุบรรเทาโทษอย่างหนึ่ง มีผลให้ผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายได้ปรับความเข้าใจ ทั้งหาข้อสรุปเพื่อการเยียวยาความเสียหายร่วมกัน ทำให้ผู้เสียหายไม่ต้องไปฟ้องร้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา ซึ่งการชดใช้ในความเสียหายดังกล่าวก็ย่อมต้องขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาล หรือแม้จะตกลงกันไม่ได้ สิ่งที่เกิดขึ้นก็ยังมีส่วนดีที่ทำให้คู่กรณีได้มีโอกาสหันหน้าเข้าหากัน ซึ่งโดยหลักของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั้นมิได้มุ่งเน้นแต่เรื่องการเยียวยาความเสียหายที่เป็นตัวเงินหรือการไต่ราคาทรัพย์สินแต่เพียงอย่างเดียว หากยังหมายถึงความเข้าใจที่ดี รวมตลอดถึงความสัมพันธ์ที่ดีในสังคมเป็นสำคัญ

สำหรับประเทศไทยนั้นแม้ศาลจะสามารถใช้ดุลพินิจในการลงโทษโดยการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 56 (5) แห่งประมวลกฎหมายอาญา ดังที่ได้กล่าวมาแล้วก็ตาม แต่ปัจจุบันยังไม่มียกเว้นโทษคดีแพ่งแห่งกฎหมายที่กำหนดให้ศาลสามารถนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีการไกล่เกลี่ยระหว่าง

ผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดมาใช้ไว้อย่างชัดเจน กรณีจึงควรที่จะมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายดังกล่าวต่อไป

อย่างไรก็ตาม การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับความผิดฐานกระทำโดยประมาทต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญาก็มีข้อจำกัดมิได้ใช้ได้ในทุกกรณี กล่าวคือ หากผู้กระทำผิดเป็นผู้ประมาทคิดนิสสัยหรือการกระทำโดยประมาทนั้นมีความเสี่ยงสูงหรือการกระทำโดยประมาทนั้นก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคมเป็นอย่างมาก เช่น การขับรถแข่งกันกรณีเช่นนี้ก็สมควรนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ แต่ควรให้ศาลใช้ดุลพินิจลงโทษปรับอย่างสูงหรือแล้วแต่กรณีที่ศาลเห็นสมควร

นอกจากนี้ การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สำหรับคดีความผิดฐานกระทำโดยประมาทต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญานี้ สามารถที่จะทำได้โดยการนำตัวแทนชุมชน ซึ่งอาจจะเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้อาวุโสของหมู่บ้าน หรือบุคคลที่เคารพนับถือของชุมชน เข้ามาช่วยกันหาว่าการกระทำผิดเกิดขึ้นได้อย่างไร ผู้กระทำผิดจะแก้ไขได้อย่างไร และหาทางออกร่วมกันว่าผู้กระทำผิดจะบรรเทาผลร้ายแก่เหยื่ออย่างไร ชุมชนจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ซึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้กระทำผิด ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการคำนึงถึงความต้องการทั้งของเหยื่อ ผู้กระทำผิด และชุมชนไปพร้อม ๆ กันอีกด้วย

ดังนั้น การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับความผิดฐานกระทำโดยประมาทต่อชีวิตและร่างกายจึงเป็นการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ ช่วยป้องกันการกระทำผิดซ้ำในระดับจิตสำนึก ลดปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาล เปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดได้ปรับความเข้าใจ สร้างสันติภาพและนำความสมานฉันท์สู่สังคมอย่างแท้จริง

อย่างไรก็ตาม ในการที่จะนำเอากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการกระทำ ความผิดฐานกระทำโดยประมาทต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญาได้นั้น มีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากบทสรุปที่ได้กล่าวมาผู้เขียนมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในชั้นชะลอการฟ้อง

ควรมีการบัญญัติกฎหมายโดยให้อำนาจพนักงานอัยการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีโดยใช้มาตรการชะลอการฟ้องแทนการฟ้องคดีอาญาในความผิดฐานกระทำโดยประมาทต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา และให้มีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีการไกล่เกลี่ย

ระหว่างผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมกับผู้กระทำผิดมาใช้ประกอบดุลพินิจของอัยการในการสั่งคดีที่ผ่านกระบวนการไต่ถามไต่สวนระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำผิดมาแล้ว

อย่างไรก็ตาม ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ปัจจุบันมีความเป็นไปได้ที่จะมีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาปรับใช้กับความผิดฐานกระทำโดยประมาทต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญาในชั้นของพนักงานอัยการ ซึ่งขณะนี้มาตรการชะลอการฟ้องยังคงเป็นเพียงร่างพระราชบัญญัติมาตรการแทนการฟ้องคดีอาญา พ.ศ. ... ในอนาคตพนักงานอัยการจึงอาจมีอำนาจชะลอการฟ้องในความผิดฐานดังกล่าวได้ อันจะเป็นผลให้ปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาลลดลง แต่ทั้งนี้ การระบุให้พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งให้คดีความผิดฐานกระทำโดยประมาทต่อชีวิตและร่างกายได้รับการชะลอการฟ้องนั้น ควรต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่เหมาะสม ซึ่งควรจะมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1) แนวทางสำหรับพนักงานอัยการที่จะใช้ประกอบดุลพินิจในการชะลอการฟ้อง

1.1) ด้านผู้ต้องหาหรือผู้กระทำผิด กำหนดให้ผู้ต้องหาที่จะขอให้ใช้มาตรการชะลอการฟ้องร่วมกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จะต้องให้การรับสารภาพในชั้นสอบสวน และร้องขอให้พนักงานอัยการใช้มาตรการชะลอการฟ้องร่วมกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยผู้ต้องหาหรือผู้กระทำผิดต้องยินยอมปฏิบัติตามเงื่อนไขคุณสมบัติที่จะได้กำหนดไว้ทุกประการ

1.2) ความยินยอมของผู้เสียหาย กำหนดให้ก่อนที่พนักงานอัยการจะมีคำสั่งชะลอการฟ้องร่วมกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั้น ผู้เสียหายจะต้องให้ความยินยอมในการชะลอการฟ้องร่วมกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ดังกล่าวด้วย และกำหนดให้มีการตัดสิทธิผู้เสียหายในการฟ้องคดีอาญาหากมีการชะลอการฟ้องร่วมกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์แล้ว

1.3) กำหนดให้พนักงานคุมประพฤติทำการตรวจสอบข้อเท็จจริงในเรื่องประวัติของผู้ต้องหา ลักษณะของการทำความผิด และเหตุปัจจัยอื่น ๆ กรณีดังกล่าวนี้จะต้องมิใช่การกระทำโดยประมาทเป็นนิสัยซ้ำซาก หรือการกระทำโดยประมาทที่เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่สังคมเป็นอย่างมาก เช่น การขับรถแข่งกัน เป็นต้น

1.4) การกลั่นกรองการใช้ดุลพินิจของอัยการโดยอัยการสูงสุด ควรกำหนดให้ในกรณีที่พนักงานอัยการพิจารณาเห็นว่าสมควรใช้มาตรการชะลอการฟ้องร่วมกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ให้พนักงานอัยการส่งสำนวนพร้อมความเห็นเสนออัยการสูงสุดเพื่อพิจารณา หากอัยการสูงสุดเห็นชอบด้วยตามความเห็นของพนักงานอัยการ ก็ให้ส่งสำนวนคืนพนักงานอัยการและสั่งให้ดำเนินการชะลอการฟ้องร่วมกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

ต่อไป แต่หากไม่เห็นชอบด้วยกับความเห็นของพนักงานอัยการก็ให้ส่งสำนวนคืนเพื่อให้พนักงานอัยการดำเนินการสั่งฟ้องผู้ต้องหาต่อไป

2) กำหนดให้มีมาตรการลงโทษแก่ผู้ต้องหาที่กระทำการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขคุมประพฤติตามที่ตกลงกัน ในขั้นตอนที่ดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยมาตรการเบื้องต้นจะให้พนักงานอัยการเรียกผู้ต้องหามาว่ากล่าวตักเตือนหรือทำทัณฑ์บน หรือพนักงานอัยการอาจจะพิจารณาแล้วระงับการรอกการสั่งฟ้องคดีดังกล่าวไว้ ในกรณีนี้ให้พนักงานอัยการออกคำสั่งฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล

3) ควรมีการกำหนดให้พนักงานอัยการออกคำสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา ในกรณีที่ผู้ต้องหาได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขคุมประพฤติตามที่ตกลงกันในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์อย่างครบถ้วนภายในระยะเวลาที่พนักงานอัยการกำหนดแล้ว โดยให้พนักงานคุมประพฤติรายงานให้พนักงานอัยการทราบ และให้พนักงานอัยการออกคำสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาต่อไป

4) ควรกำหนดให้มีการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขคุมประพฤติได้ในระหว่างรอสั่งฟ้อง ในกรณีที่ปรากฏภายหลังว่าพฤติการณ์ที่เกี่ยวกับการคุมประพฤติของผู้ต้องหาได้เปลี่ยนแปลงไป โดยเมื่อผู้ต้องหาร้องขอหรือพนักงานคุมประพฤติเห็นสมควร ให้พนักงานคุมประพฤติทำความเข้าใจเสนอพนักงานอัยการ หากพนักงานอัยการเห็นชอบด้วย ให้สั่งผู้ต้องหาปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดใหม่ต่อไป ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับความยินยอมของผู้เสียหายด้วย

2. การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในชั้นศาล

1) ควรกำหนดให้มีหลักเกณฑ์หรือระเบียบกลางในการไต่ถ้อยหรือสมานฉันท์และสันติวิธี เพื่อให้ศาลยุติธรรมทุกศาลใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการดำเนินการไต่ถ้อยหรือสมานฉันท์และสันติวิธี ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินการในเรื่องดังกล่าวเป็นไปในแนวทางเดียวกัน เพื่อความเป็นเอกภาพและความชัดเจนในการปฏิบัติงานของศาลและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

2) ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา 56 แห่งประมวลกฎหมายอาญา โดยให้ศาลมีอำนาจที่จะนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีการไต่ถ้อยระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดมาใช้ในคดีที่ศาลจะใช้ดุลพินิจในการรอกการกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษไว้ ตามมาตราดังกล่าว โดยศาลจะถามคู่กรณีถึงการให้ความยินยอม หากคู่กรณีให้ความยินยอมแล้ว ศาลก็สามารถที่จะนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ได้ โดยมีพนักงานคุมประพฤติเป็นผู้ทำการไต่ถ้อย เนื่องจากเป็นผู้ที่รู้ข้อมูลของคู่กรณีเป็นอย่างดีและอยู่กับคู่กรณีมาตั้งแต่ต้น โดยศาลจะถือข้อมูลที่ได้เป็นเหตุบรรเทาโทษอย่างหนึ่ง เมื่อได้ข้อสรุปอย่างไรให้นำเสนอต่อศาลเพื่อประกอบการพิจารณาของศาลในการกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษ โดยให้ศาลเป็นผู้มีอำนาจในการรับรองข้อตกลงระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิด โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติมาตรา 56 (5)

แห่งประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งบัญญัติว่า “เงื่อนไขอื่น ๆ ตามที่ศาลเห็นสมควรกำหนดเพื่อแก้ไข ฟื้นฟู หรือป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดกระทำหรือมีโอกากระทำความผิดขึ้นอีก”

แต่อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเห็นว่าการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีการ ไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดมาใช้กับคดีความผิดฐานกระทำโดยประมาท ต่อชีวิตและร่างกายนี้ ควรมีขอบเขตการใช้อย่างจำกัดมิใช่ใช้กับการกระทำความผิดดังกล่าว ทุกกรณีไป กล่าวคือ จะต้องมิใช่การกระทำโดยประมาทเป็นนิสัยซ้ำซาก หรือการกระทำโดยประมาท ที่เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่สังคมเป็นอย่างมาก เช่น การขับรถแข่งกัน เป็นต้น